

Handlingsplan för romsk inkludering 2030

Innehåll

Handlingsplan för romsk inkludering 2030	1
Inledning	2
<i>Andra styrdokument</i>	<i>4</i>
<i>Bakgrund</i>	<i>5</i>
Ansvarsfördelning.....	6
<i>Uppföljning</i>	<i>7</i>
Fokusområde: Kunskap och information	8
Fokusområde: Välfärd och service	11
Fokusområde: Delaktighet och inflytande	17

Intersektionalitet handlar om hur olika diskrimineringsgrunder och maktordningar kan påverka varandra, och ibland förstärka varandra. Diskrimineringsgrunder kan inte isoleras, utan behöver förstås tillsammans och i samspel med andra faktorer som påverkar människors möjligheter såsom utbildningsnivå, hälsa och socioekonomisk bakgrund.

Inledning

De mänskliga rättigheterna omfattar alla, alltid och överallt. Alla nämnder och bolagsstyrelser har ansvar för att säkerställa de mänskliga rättigheterna i sina verksamheter och arbetet ska vara systematiskt ~~och sammanhållet~~, sammanhållet och ha ett intersektionellt perspektiv. Ett rättighetsbaserat arbetssätt ska genomsyra alla stadens verksamheter.¹ Stockholm stads program för de mänskliga rättigheterna (MR-programmet) ger vägledning i arbetet.

De mänskliga rättigheterna är odelbara och ingen rättighet är viktigare än någon annan. Samtidigt är det viktigt att synliggöra och arbeta utifrån kunskapen att individer och grupper har olika levnadsvillkor och möjligheter. Till MR-programmet hör därför ett antal handlingsplaner. Denna handlingsplan fokuserar på arbetet för att säkra romers rättigheter. Handlingsplanen sträcker sig till år 2030.

Handlingsplanens övergripande mål:

Staden säkerställer romers lika tillgång till de mänskliga rättigheterna genom att motverka antiziganism och främja romsk inkludering

Handlingsplanen konkretiserar arbetet med lika rättigheter för romer och stadens ansvar för att motverka antiziganism och främja romsk inkludering.

Romer är ett samlingsnamn på en folkgrupp som består av flera olika grupper och romer har befunnit sig inom Sveriges gränser sedan 1500-talet. Romer är även en av Sveriges fem erkända nationella minoriteter.

I vårt samhälle finns fördomar om romer och en bild av romer som en enhetlig grupp. Men romer är ingen homogen folkgrupp utan består av individer från exempelvis olika länder, utbildningsbakgrund och socioekonomisk ställning. Inom folkgruppen finns det olika inbördes uppfattningar och tolkningar

¹ Se exempelvis [Sveriges regioner och kommuner, 2024, Rättighetsbaserat arbetssätt | SKR Webbfamilj | SKR](#), hämtad: 2025-12-02 eller [Länsstyrelserna, 2025, Lätt att göra rätt! Rättighetsbaserat arbete i praktiken - Mänskliga rättigheter i offentlig sektor](#), hämtad: 2025-12-02.

av ursprung och språk såväl som kultur och traditioner. ~~Idag lever flera grupper av romer i Sverige, bland annat resanderomer, svenska romer, finska romer, utomnordiska romer och nyanlända romer från före detta Jugoslavien.~~² Idag lever flera grupper av romer i Sverige, bland annat resande (som ibland har kallats för resandefolket eller resanderomer), kalderash, kaale eller kalé, lovara, arli och gurbeti.³

Romer har genom historien utsatts för omfattande strukturell rasism, diskriminering och stigmatisering som för många romer lett till utanförskap.⁴ I Sverige har romer bland annat utsatts för tvångssteriliseringar, omhändertaganden av barn och påtvingad assimilation.⁵ Ända fram till 1960-talet hindrades många romska barn att gå i skolan och vuxna romer hade begränsade möjligheter att få arbete. Romska familjer tilläts inte stanna i kommuner annat än under kortare perioder och många tvingades till att bo i läger.⁶

Den direkt diskriminerande lagstiftningen är idag borta i Sverige, men seglivade fördomar och negativa förhållningssätt till romer har levt vidare och lett till att romer fortsatt utsätts för kränkningar och diskriminering i det svenska samhället.⁷ Diskriminering eller risk för diskriminering kan också orsaka minoritetsstress, det vill säga en konstant förhöjd stressnivå hos personer som tillhör minoritetsgrupper. Minoritetsstress orsakas av strukturella ojämlikheter, stereotypa uppfattningar och medvetna eller omedvetna kränkningar som minoriteter möter dagligen i sin vardag.⁸

Romsk inkludering handlar om att säkerställa romers lika tillgång till de mänskliga rättigheterna så som rätten till utbildning, arbete, hälsovård, sociala och kulturella rättigheter samt motverka diskriminering och marginalisering. Det handlar också om att skapa förutsättningar som möjliggör för romer att fullt ut delta i samhället och om att öka den ömsesidiga tilliten mellan romer och det offentliga.

Fokus för denna handlingsplan är framför allt arbete mot diskriminering av romer och insatser för de romer som befinner sig

² Kulturdepartementet, 2021, *Rapport avseende Europeiskt ramverk om romers jämlikhet, inkludering och delaktighet 2020–2030*

³ Forum för levande historia, 2024, Romer i Sverige - Forum för levande historia, hämtad 2026-02-23

⁴ Regeringen, 2010, *Romers rätt – en strategi för romer i Sverige (SOU 2010:55)*

⁵ Forum för levande historia, 2025, 03-24 Antiziganism - Forum för levande historia, hämtad: 2025-12-16.

⁶ Kommissionen mot antiziganism, 2015, *Antiziganismen i Sverige- Om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet och i dag*

⁷ Kommissionen mot antiziganism, 2015, *Antiziganism,*

⁸ Forum för levande historia, 2025, Om minoritetsstress - Forum för levande historia, hämtad: 2025-12-16.

i ett socialt och ekonomiskt utanförskap. Arbeta som främjar jämställdhet och barns rättigheter ska särskilt prioriteras.

Handlingsplanen utgår från MR-programmets tre fokusområden. Dessa utgör tillsammans grundläggande förutsättningar för att staden ska kunna bidra till jämlika levnadsvillkor för alla stockholmare och säkerställa att de mänskliga rättigheterna efterlevs i stadens verksamheter. De tre fokusområdena är:

- Kunskap och information
- Velfärd och service
- Delaktighet och inflytande

Till varje fokusområde hör ett antal mål uppdelade i effektmål och resultatmål. Effektmålen beskriver den övergripande och långsiktiga förändring som eftersträvas. Resultatmålen är den direkta förändring som ska genomföras i stadens verksamheter.

Målen avser att skapa en tydlig styrning och samtidigt en flexibilitet för nämnder och bolagsstyrelser att utifrån sina verksamhetsområden själva ta fram aktiviteter för att uppnå målen. En och samma aktivitet kan bidra till uppfyllelsen av flera mål. Under målen finns även exempel på åtgärder och vägledning i arbetet med målen. Dessa exempel ska dock inte förstås som en uttömmande sammanställning av möjliga åtgärder som nämnder och bolagsstyrelser kan vidta för att nå målen.

Under framtagandet av handlingsplanen har synpunkter inhämtats från Kommunstyrelsens referensgrupp för romsk inkludering och stadens förvaltningar.

Andra styrdokument

Denna handlingsplan har beröringspunkter med flera andra styrdokument. Det medför att handlingsplanen avgränsas i relation till andra handlingsplaner och program som också bidrar till att uppfylla de mänskliga rättigheterna. Romers rättigheter som nationell minoritet tas i första hand upp i handlingsplanen för nationella minoriteters rättigheter. Antiziganism, diskriminering och hatbrott utgör allvarliga hinder för många romer att tillgodose sina mänskliga rättigheter. Handlingsplanen för romsk inkludering överlappar delvis handlingsplanen mot rasism, som båda tar upp åtgärder mot antiziganism. Båda handlingsplanerna är relevanta att beakta i arbetet mot antiziganism. Även övriga handlingsplaner som är kopplade till MR-programmet har betydelse för romers rättigheter.

Andra exempel på program som bidrar till att uppfylla de mänskliga rättigheterna är:

- Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning,
- Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation,
- Handlingsplan för en äldrevänlig stad.

Stockholms stads kvalitetsprogram beskriver hur staden ska arbeta med ökad kvalitet i verksamheterna; i implementeringen av detta bör arbetet med mänskliga rättigheter vara en del.

[Stockholms stads arbetsplatser ska genomsyras av jämställdhet, jämlikhet och frihet från diskriminering. Stockholms stads personalpolicy beskriver hur staden ska arbeta för medarbetares lika rättigheter och möjligheter.](#)

Bakgrund

År 2006 tillsatte regeringen delegationen för romska frågor vars syfte var att driva på arbetet med att förbättra romers situation i Sverige. Delegationen lämnade i sitt betänkande *Romers rätt – en strategi för romer i Sverige* bl.a. förslaget om en strategi som ska säkerställa romers mänskliga rättigheter.

År 2012 beslutades om en samordnad och långsiktig tjugoårig strategi för romsk inkludering 2012–2032 med det övergripande målet om att *Den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom*. Den tjugoåriga strategin ska ses som en förstärkning av minoritetspolitiken som gäller för de fem nationella minoriteterna. Strategin tar sin utgångspunkt i olika rättigheter enligt internationella överenskommelser om mänskliga rättigheter, dvs. rätten till utbildning, arbete, bostad, bästa möjliga hälsa, social omsorg och trygghet, språk, kultur samt föreningsfrihet. Romsk delaktighet och romskt inflytande ska genomgående säkerställas i arbetet.⁹ Regeringens strategi konstaterar även att kommuner har en central roll i arbetet med att främja romsk inkludering och betonar vikten av att kommunerna tar ett eget aktivt ansvar för att i sina ordinarie verksamheter uppmärksamma och säkerställa romers tillgång till sina rättigheter.¹⁰

⁹ Kulturdepartementet, 2021, *Rapport avseende Europeiskt ramverk om romers jämlikhet, inkludering och delaktighet 2020–2030*

¹⁰ Arbetsdepartementet, 2011, *En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering*.

År 2020 presenterade EU-kommissionen ett nytt strategiskt ramverk med tillhörande rådsrekommendationer och riktlinjer för romers jämlikhet, inkludering och delaktighet (EU Roma strategic framework, for equality, inclusion and participation for 2020–2030).¹¹ Den svenska regeringen har välkomnat det nya europeiska ramverket och bedömer att den nationella tjugoåriga strategin i stor utsträckning överensstämmer med det nya ramverket. En revidering av den svenska strategin med anledning av det nya ramverket bedömdes därför inte vara aktuell.¹²

Stockholms stad beslutade 2018 om en stadsövergripande strategi för romsk inkludering som har sin utgångspunkt i den nationella strategin. Den har varit vägledande för stadens arbete för romsk inkludering.

Handlingsplanen bygger vidare på erhållen kunskap och insatser som genomförts och förstärker arbetet med mål som ska bidra till stadens arbete med att motverka antiziganism och främja romsk inkludering. Handlingsplanen tar sin utgångspunkt i den svenska strategin såväl som EU-kommissionens strategiska ramverk för romsk inkludering.

Ansvarsfördelning

Alla nämnder och bolagsstyrelser har ansvar för att säkerställa att romer får sina rättigheter tillgodosedda. En central metod för genomförandet är att utveckla ett rättighetsbaserat arbetssätt som hjälper verksamheten att fokusera på individer och grupper som riskerar att inte få sina rättigheter tillgodosedda ~~och som riskerar att lämnas utanför enligt principen i Agenda 2030.~~ Principen i Agenda 2030 om att ingen ska lämnas utanför kan också vara till hjälp för att identifiera vilka grupper som är särskilt viktiga att fokusera på.

Målen i handlingsplanen pekar på förflyttningar som staden förväntas göra. Några mål är tydligare riktade mot vissa verksamheter, nämnder och bolagsstyrelser än andra. Varje resultatmål i handlingsplanen innehåller information om särskilt ansvariga nämnder och bolagsstyrelser. Många mål kräver samverkan mellan flera nämnder och/eller bolagsstyrelser.

¹¹ Europeiska kommissionen, 2020, *En jämlikhetsunion: EU:s strategiska ram för romers jämlikhet, inkludering och deltagande*; Rådets rekommendation om romers jämlikhet, inkludering och delaktighet, 6070/21, vilken antogs 2 mars 2021; Europeiska kommissionen, 2020 *Bilaga 1: Riktlinjer för planering och genomförande av nationella strategiska ramar för romer.*

¹² Kulturdepartementet, 2021, *Rapport avseende Europeiskt ramverk om romers jämlikhet, inkludering och delaktighet 2020–2030.*

Kommunstyrelsen ansvarar för övergripande samordning, stöd och uppföljning i implementeringen av handlingsplanen.

Förskolenämnden, socialnämnden och äldre- och våldsbarnnämnden har ett särskilt ansvar att stödja och samordna stadsdelsnämndernas arbete med målen inom sina respektive verksamhetsområden. Även kulturnämnden och arbetsmarknadsnämnden ska vid behov erbjuda stöd till stadsdelsnämnderna och andra facknämnder inom ramen för sitt ansvarsområde.

Samtliga stadsdelsnämnder, arbetsmarknadsnämnden, förskolenämnden, kulturnämnden, socialnämnden, utbildningsnämnden och äldre- och våldsbarnnämnden ska ha en kontaktperson gentemot kommunstyrelsen för arbetet med romsk inkludering. I kontaktpersonens uppdrag ingår att vid behov bistå kommunstyrelsen med information om nämndens arbete med romsk inkludering, till exempel i anslutning till kommunstyrelsens samråd eller olika myndigheters uppföljningsarbete. Nämnderna kan avgöra i vilken utsträckning som rollen som kontaktperson för romsk inkludering kan integreras i redan befintliga samordnarroller, exempelvis inom arbetet med nationella minoriteter och mänskliga rättigheter.

På stadens intranät finns förslag på utbildningar och material som ger ytterligare stöd i arbetet i nämnder och bolagsstyrelser.

Uppföljning

Stockholms stads arbete med handlingsplanen ska utgå från ordinarie processer samt från kunskap om stockholmarnas levnadsvillkor och tillgång till de mänskliga rättigheterna. Arbetet är tvärsektoriellt och har betydelse för samtliga verksamhetsområdesmål i stadens budget.

Nämnder och bolagsstyrelser ska i samband med ordinarie uppföljningsprocesser synliggöra resultat och utmaningar i arbetet med romsk inkludering.

Utifrån stadens program för mänskliga rättigheter gör stadsledningskontoret vartannat år en bedömning av stadens arbete med mänskliga rättigheter som sammanställs i en rapport till kommunfullmäktige. I arbetet ingår att följa upp de handlingsplaner som är kopplade till programmet.

Romska brobyggare är personer med romsk språk- och kulturkompetens som fungerar som en länk mellan enskilda personer och offentliga verksamheter. De anställs oftast inom förskola, skola, socialtjänst eller hälso- och sjukvård. Genom brobyggare kan förtroendet mellan den romska minoriteten och det övriga samhället stärkas och den romska minoritetens tillgång till olika delar av samhället öka

([Brobyggare med romsk språk- och kulturkompetens - Kunskapsguiden](#))

Fokusområde: Kunskap och information

I Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna lyfts att stadens alla verksamheter behöver ha grundläggande kunskap om nationella minoriteters rättigheter, vilket innefattar kunskap om romsk inkludering. Vissa verksamheter kan enligt programmet därutöver behöva olika former av fördjupad kunskap, beroende på verksamhetens uppdrag och målgrupp. Staden ska också informera om de rättigheter som stockholmarna har samt om hur vi arbetar för att säkerställa dessa.

Antiziganism har i rapporter pekats ut som ett stort hinder för romer att få sina rättigheter tillgodosedda. Flera av dessa rapporter lyfter vikten av kunskapshöjande insatser, bland annat riktat mot lärare och socialtjänsten.¹³ I Socialstyrelsens stödmaterial om romsk inkludering står att om Sveriges samtliga medborgare ska åtnjuta samma rättigheter och möjligheter behöver alla bli medvetna om hur antiziganism fortfarande påverkar samhället.¹⁴

Flera företrädare för romer har i samråd och i dialog med staden lyft behovet av kunskapshöjande insatser riktade mot stadens medarbetare för att öka kunskapen om antiziganism och minoritetsstress samt möjliggöra en ökad förståelse för romers situation och ett likvärdigt bemötande. [Det handlar också om att förändra attityder för att skapa ökad inkludering och jämlikhet.](#)

Socialtjänstens olika verksamheter och skolan nämns som särskilt viktiga målgrupper. Även insatser som når romer med information om stadens erbjudanden inom välfärd och service och information om romers rättigheter som nationell minoritet har efterfrågats.

Staden erbjuder idag flera olika utbildningar inom ramen för romsk inkludering riktat till stadens medarbetare och chefer, både fysiskt och digitalt. Utbildningarna finns i olika format och riktade till olika målgrupper – både mer generella och specialiserade. Staden har också ett antal romska brobyggare anställda som arbetar uppsökande och sprider information till romer om rättigheter och om vad staden erbjuder.

Kunskap och information utgör grundförutsättningar för arbetet med att säkerställa romers rättigheter. Staden ser därför fortsatt stora behov av insatser för att säkerställa goda kunskaper om romers

¹³ Länsstyrelsen i Stockholm, 2021, *Stolt men ofta otrygg*; Forum för levande historia, 2024, *Redovisning av uppdrag att kartlägga kunskapen om antiziganism i grundskolan och gymnasiet*; Barnombudsmannen, 2021, *Om barns och ungas utsatthet för rasism*; Socialstyrelsen, 2019 *I bemötandet tar framtiden form*.

¹⁴ Socialstyrelsen, 2016, *I bemötandet tar framtiden form*.

levnadsvillkor och ett jämlikt bemötande bland stadens medarbetare. Detsamma gäller för insatser för att sprida korrekt information till romer om deras rättigheter och vägledning om hur man kan ta del av stadens välfärd och service.

Kunskap och information

Mål 1:

Stadens medarbetare bemöter romer respektfullt och anpassat efter individens behov.

Stadens medarbetare har goda kunskaper om romers levnadsvillkor och utsatthet för antiziganism och hur detta kan samspela med andra diskrimineringsgrunder.

Särskilt ansvariga: samtliga nämnder och bolagsstyrelser.

Staden medarbetare har goda kunskaper om romers rättigheter som nationell minoritet och vad det innebär för verksamheternas skyldigheter.

Särskilt ansvariga: samtliga nämnder och bolagsstyrelser.

Kunskapshöjande insatser kan se ut på flera olika sätt beroende på verksamhetens förutsättningar och behov. Några exempel på kunskapshöjande insatser är:

- deltagande i stadens egna utbildningar,
- deltagande i andra myndigheters utbildningar,
- utveckling av egna föreläsningar eller utbildningsinsatser,
- studiebesök och studieresor,
- spridning av relevanta rapporter och
- dialog och samarbeten med relevanta civilsamhällesaktörer.

Kommunstyrelsen, arbetsmarknadsnämnden, förskolenämnden, kulturnämnden, utbildningsnämnden, äldre- och socialnämnden har ett särskilt ansvar att bevaka och informera om utbudet av utbildningar och stödmaterial inom området samt att vid behov utveckla nya kunskapshöjande insatser.

Kunskap och information**Mål 2**

Staden når romer med information om deras rättigheter och om stadens utbud av välfärd och service.

Stadens verksamheter arbetar uppsökande för att nå målgruppen med information om deras rättigheter samt med stöd och vägledning om stadens verksamheter.

Särskilt ansvariga: arbetsmarknadsnämnden, förskolenämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, socialnämnden, utbildningsnämnden, äldre- och våldshälsöknämnden, stadsdelsnämnderna, Bostadsförmedlingen i Stockholm AB och bostadsbolagsstyrelserna.

Att nå fler romer med information om deras rättigheter och information om vad de kan förvänta sig av staden bidrar till ökad tillit och ökad egenmakt. Det kan handla om att känna till vilket stöd elever kan få i skolan, hur en process inom socialtjänsten går till, vad ett bibliotek kan erbjuda eller få kännedom om stadens bostadskösystem.

Arbetsmarknadsnämnden, förskolenämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, socialnämnden, utbildningsnämnden, äldre- och våldshälsöknämnden, stadsdelsnämnderna, Bostadsförmedlingen i Stockholm AB och bostadsbolagsstyrelser har ett särskilt ansvar att sprida information om sina verksamheter. Uppsökande verksamhet är ett särskilt viktigt verktyg i detta. Det kan både handla om eget uppsökande arbete, eller samverkan med andra förvaltningars uppsökande verksamheter.

Arbetsmarknadsnämnden, förskolenämnden, kulturnämnden, socialnämnden, utbildningsnämnden och äldre- och våldshälsöknämnden ansvarar även för att utveckla informationsmaterial efter målgruppens behov. Det kan handla om nytt kommunikationsmaterial eller om att göra befintligt material mer lättillgängligt och målgruppsanpassat.

Exempel på uppsökande arbete som kan nå fler romer:

- kontakt och samverkan med stadens brobyggare,
- kontakt och samverkan med det romska civilsamhället,
- besök eller samverkan med verksamheter som riktar sig till romer och
- samhällsvägledning på romani chib eller riktat till romer.

Vid utformning av insatser bör verksamheter prioritera målgrupper som kan vara särskilt svåra att nå.

Fokusområde: Velfärd och service

I Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna anges att stadens välfärd och service ska planeras och utformas för att säkerställa att mänskliga rättigheter respekteras. Stadens verksamheter erbjuder en bredd av välfärd och service till stockholmarna. Genom att anpassa verksamheterna efter målgruppens behov kan arbetet för romsk inkludering stärkas och staden säkerställa ett likvärdigt och respektfullt bemötande av alla stockholmare.

Rapporter visar att romer erfar antiziganism och diskriminering i vardagen och i livets olika områden så som i skolan, på arbetsplatsen, i affärer, i kontakter med myndigheter. Diskriminering, antiziganism och dess konsekvenser leder till negativa följder som låg tillit till offentliga verksamheter och upplevelser av otrygghet kopplad till sin identitet som rom. I en undersökning riktad till unga romer svarar ungefär hälften att de sällan eller aldrig känner sig trygga med att prata om att de är romer i skolan, på fritidsgården, på träningen eller annan fritidsaktivitet, på jobbet, på internet, i sociala medier eller i onlinespel. Många väljer därför att dölja sin romska identitet. Rapporter visar även att romska kvinnor och flickor oftare blir utsatta för våld eller hot om våld, har sämre förankring i samhället och mer ohälsosamma levnadsvanor, jämfört med befolkningen i stort.¹⁵ Marginalisering och utanförskap kan öka risken för våldshandlingar och det kan vara svårare att söka hjälp, lita på myndigheter eller få adekvat hjälp och information.¹⁶

I samråd med romska företrädare bekräftas rapporternas resultat. Ett flertal företrädare vittnar även om erfarenheter av diskriminering i kontakten med det offentliga. Det finns en rädsla för att i sårbara situationer, särskilt i kontakt med socialtjänsten och skola, inte bli trodd. Flera vittnar även om att de undviker offentliga miljöer på grund av rädsla för att bli utsatta för hot eller fysiskt våld. Andra, främst kvinnor, vittnar om social isolering. Även social problematik

¹⁵ Malmö stad och Malmö universitet, 2024, *Lycklig är den som har en öppen väg framför sig - En rapport om förutsättningar och hinder för romskt liv i Malmö (malmo.se)*; Länsstyrelsen, 2021, *Stolt men ofta otrygg - En undersökning om unga romers upplevelser av trygghet och tillgång till sina rättigheter (lansstyrelsen.se)*; Länsstyrelsen, 2023, *Romsk inkludering Årsrapport 2023*; Folkhälsomyndigheten, 2015, *Slutrapport om regeringsuppdrag: Fördjupad studie om romska flickors och kvinnors livssituation och hälsa*.

¹⁶ Statens folkhälsoinstitut, 2008, *Bemötande av våld utsatta kvinnor som tillhör de nationella minoriteterna*; ~~2024-04-10~~ [Uppsala Universitet, 2025, Att tänka på i mötet - Uppsala universitet, hämtad: 2025-12-16](#)

så som ökad risk för missbruk, särskilt bland unga, bostadslöshet och skuldsättning lyfts som en konsekvens av marginalisering och utanförskap. Skolan och socialtjänsten har både i rapporter från myndigheter och i samråd med romer pekats ut som särskilt viktiga verksamhetsområden för arbetet med romsk inkludering.

Skolverkets nulägesbeskrivning av romers situation i skolan visar att få skolor i Sverige har genomfört särskilda åtgärder för att öka andelen romska elever som slutför grundskolan med godkända betyg. I intervjuer anger romer att det största hindret för att romska elever ska slutföra grundskolan är de fördomar som romska elever och föräldrar möter än idag i skolan.¹⁷

I Socialstyrelsens stödmaterial om romsk inkludering framgår att många romer har ett lågt förtroende för offentliga institutioner, och särskilt för socialtjänsten. Det finns bland annat en oro inom familjer som tillhör den romska minoriteten om att kontakt med socialtjänsten också ska leda till en utredning om omhändertagande av barn enligt LVU. Att socialtjänsten kan överbrygga detta bristande förtroende kan göra stor skillnad för människors levnadsvillkor, utveckling och trygghet. För socialtjänsten handlar det inkluderande arbetet till stor del om att i mötet med enskilda romer handla på ett sådant sätt att förtroendefulla relationer skapas och de enskilda vågar berätta om sin situation.¹⁸

Arbete är en viktig förutsättning för individens och familjens möjlighet att försörja sig och har ett tydligt samband med hälsa. Det är centralt att skapa förutsättningar för alla att ha ett arbete, särskilt för grupper som annars har svårt att komma in på arbetsmarknaden.¹⁹ I en rapport från Länsstyrelsen i Stockholm framgår det att romer erfar fördomar och negativa uppfattningar i arbetsrelaterade sammanhang. Rapporten konstaterar att detta riskerar att leda till diskriminering och trakasserier av romer på arbetsplatser.²⁰

För att motverka diskriminering och ojämlikhet behövs kunskap och arbetssätt för att få syn på skadliga normer, både i samhället och i stadens verksamheter. Ett normkritiskt perspektiv fokuserar på normer och maktstrukturer som gör att vissa personer uppfattas som ”avvikande” och andra som ”normala” och vilka konsekvenser denna obalans bidrar till. När normer skapas, tolkas, omformuleras

¹⁷ Skolverket 2018 *Nulägesbeskrivning av romers situation i skolan*.

¹⁸ Socialstyrelsen 2016 *I bemötandet tar framtiden form*.

¹⁹ Folkhälsomyndigheten, 2025, *Arbete, arbetsförhållande och arbetsmiljö – Resultat för Folkhälsan i Sverige — Folkhälsomyndigheten*, hämtad: 2025-12-16.

²⁰ Länsstyrelsen 2014 *Romers rätt till arbete – en nulägesbeskrivning av hinder och möjligheter*.

Runt om i Sverige har ett antal bibliotek utsetts till **romska läsambassader** av kulturrådet. Läsambassadernas syfte är att stärka romers tillgång till bibliotek och läsning. Genom läsambassaderna kan biblioteken exempelvis se över och komplettera beståndet om nationella minoriteter/minoritetsspråk och särskilt romer, synliggöra minoriteten romer genom litteratur och digitala verktyg på biblioteket, uppmärksamma högtidsdagar och arrangera program tillsammans med minoriteten romer utifrån lokala förutsättningar

(Arbetet med romska läsambassader: Välkommen till våra folkbibliotek – Stockholms stad)

och förstärks utifrån föreställningar och beteenden påverkar det oss själva och personer vi möter.²¹

Staden vidtar redan idag olika insatser för att främja romsk inkludering. Bland annat används ett antal målgruppsanpassade arbetssätt såsom romska brobyggare, [romska läsambassader](#) och särskilda mötesplatser på bibliotek och vid öppna träffpunkter.

Staden ser ett behov av fortsatta insatser som säkerställer att romer får ta del av stadens välfärd och service på lika villkor och att tilliten till staden såväl som tryggheten i stadens alla verksamheter ökar. Det förutsätter att fler förvaltningar och bolag gemensamt arbetar med uppdraget. Staden behöver säkerställa att de mänskliga rättigheterna respekteras både i verksamhet som drivs i stadens egen regi och i upphandlade verksamheter. Målen nedan kan därför vara relevanta även i upphandling och utförande av externa leverantörer. I praktiken kan det exempelvis handla om att ställa krav på leverantörers kompetens om icke-diskriminering och olika gruppers sårbarhet och levnadsvillkor.

Välfärd och service

Mål 1:

Staden säkerställer romers lika tillgång till förskola, skola, idrott, kultur och fritid, socialtjänst, äldreomsorg, bostad och arbetsmarknadsinsatser som övriga stockholmare.

Stadens verksamheter identifierar och vidtar åtgärder mot eventuella normer och arbetssätt i verksamheten som riskerar att exkludera romer.

Särskilt ansvariga: samtliga nämnder och bolagsstyrelser.

Stadens verksamheter undersöker behov av, utvecklar och utvärderar målgruppsanpassade arbetssätt.

Särskilt ansvariga: arbetsmarknadsnämnden, förskolenämnden, kulturnämnden, socialnämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden och stadsdelsnämnderna.

Stadens verksamheter har långsiktiga samarbeten med det romska civilsamhället kring åtgärder som bidrar till romers lika tillgång till välfärd och service samt genomför insatser som underlättar för det romska civilsamhället att söka olika former av föreningsstöd.

²¹ Diskrimineringsombudsmannen [Bli medveten om dina normer | DO, hämtad: 2025-01-24](#) [Bli medveten om dina normer | DO 12-16.](#)

*Särskilt ansvariga: idrottsnämnden, kulturnämnden,
socialnämnden och stadsdelsnämnderna.*

Samtliga nämnder och bolagsstyrelser bär ansvaret för att implementera ett normkritiskt arbetssätt och, vid behov, utveckla, tillämpa samt utvärdera målgruppsanpassade arbetssätt för att säkerställa romers lika tillgång till välfärd och service. Normkritiska perspektiv bör särskilt beaktas i arbetet med bemötandefrågor och i arbetet mot trakasserier och andra former av kränkningar. [Det är viktigt att komma ihåg att flera normer kan vara begränsande samtidigt och att de ofta samspelar, till exempel normer kring utseende, klädsel, kön och ålder.](#)

Exempel på insatser för att identifiera och motverka normer:

- ta del av myndigheters och civilsamhällets kunskap om vad som kan exkludera romer,
- enhetsmöten, avdelningsmöten eller andra personalmöten med fokus på ett normkritiskt arbetssätt,
- undersöka förekomsten av normer i verksamhetens fysiska miljö, i bemötandet och i arbetssätt tillsammans med målgruppen,
- använda brukarundersökningar för att få syn på exkluderande arbetssätt och
- åtgärda arbetssätt som riskerar att vara exkluderande och eftersträva ett [jämnt och](#) jämlikt bemötande.

Med målgruppsanpassade arbetssätt avses insatser som syftar till att undanröja eventuella hinder och underlätta för romer att delta i och uppnå eventuella mål som avses med verksamheten. De anpassningar som är lämpliga att genomföra inom en verksamhet beror på den specifika verksamhetens karaktär samt målgruppens behov och förutsättningar. Det behöver identifieras vid varje förvaltning och gemensamt med målgruppen.

Nedan följer ett antal exempel på vad målgruppsanpassade arbetssätt kan vara:

- brobyggare som stöttar i skolor och i verksamheter,
- läsläsningsgrupper riktade till romska barn på svenska eller på romani chib,
- [öppen förskola riktad till romska familjer,](#)
- [nätverksgrupper riktade till romska kvinnor med fokus på vägledning och välbefinnande](#)
- ~~[romska läsbassader,](#)~~
- utbildningar eller studieprogram inom Komvux som är utformade efter romers behov och
- insatser inför feriearbete eller ungdomsanställningar.

Socialtjänsten är en viktig aktör och bör särskilt beakta romers rätt till lika tillgång till stöd och insatser inom socialtjänstens samtliga områden och i synnerhet inom arbetet med våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, i arbetet med barn och i arbetet med budget- och skuldrådgivning. Dessa perspektiv blir särskilt viktiga att ha med i omställningen till den nya socialtjänstlagen.

Åtgärderna kan med fördel utformas och/eller genomföras i samverkan med det civila samhället. Samarbetet med det civila samhället kan se olika ut. Det kan exempelvis handla om

- gemensam planering och genomförande av åtgärder,
- idéburet offentligt partnerskap (IOP),
- inrättande av stående referensgrupper,
- föreningsstöd.

Välfärd och service

Mål 2

Verksamheter och offentliga miljöer i staden är trygga för romer.

Stadens verksamheter undersöker och vidtar åtgärder utifrån vad som skapar trygghet för romer i stadens verksamheter och offentliga miljöer.

Särskilt ansvariga: arbetsmarknadsnämnden, fastighetsnämnden idrottsnämnden, kulturnämnden, trafiknämnden, utbildningsnämnden, stadsdelsnämnderna och bostadsbolagsstyrelserna.

Stadens verksamheter utvecklar mötesplatser för romer

Särskilt ansvariga: kulturnämnden och stadsdelsnämnderna.

Stadens verksamheter synliggör – både fysiskt och digitalt – kunskap och förståelse för romers behov och utsatthet.

Särskilt ansvariga: arbetsmarknadsnämnden, förskolenämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, socialnämnden, utbildningsnämnden, äldre- och äldreomsorgsnämnden och stadsdelsnämnderna.

Insatser för att undersöka och vidta åtgärder utifrån romers upplevelser av trygghet/otrygghet bör utgå från stadens befintliga arbetssätt för trygghetsskapande arbete.

Stadens samtliga verksamheter ska vara trygga för romer. Det är av betydelse att skolor, baserat på en fördjupad förståelse för romers utsatthet, vidtar åtgärder inom ramen för sitt arbete mot trakasserier och andra former av kränkningar.

De mötesplatser som avses här är till exempel öppna verksamheter inom stadens välfärdsområden såsom fritidsgårdar, aktivitetscentrum och liknande för äldre, öppna förskolor och bibliotek.

Stadens alla mötesplatser ska vara trygga och inkluderande för romer, men utifrån målgruppens behov och önskemål är det motiverat att även erbjuda särskilda mötesplatser för romer. Mötesplatserna ska vara trygga platser där romer kan mötas och exempelvis utbyta erfarenheter och få kunskap och information. Det kan handla om olika typer av aktiviteter så som

- språkcirklar,
- språkcaféer,
- samtalsgrupper,
- gemensamt skapande,
- workshops och kulturella evenemang,
- information om samhällsstöd och rättigheter.

Aktiviteter ska utgå från målgruppens behov ~~och önskemål,~~
förutsättningar och önskemål samt ta hänsyn till variationer inom målgruppen, såsom exempelvis utifrån kön och ålder.

Civilsamhällesorganisationer kan vara en viktig samarbetspart i arbetet med mötesplatser. Staden kan exempelvis samarbeta kring aktiviteter på en mötesplats ~~och kring behovsinventering.~~

Insatser för att synliggöra kunskap och förståelse för romers behov och utsatthet kan genomföras på olika sätt. Verksamheter kan exempelvis på olika sätt synliggöra, fysiskt i lokalen eller digitalt på hemsidan eller i e-posten, att medarbetare har genomgått en utbildningsinsats. Redan etablerade insatser är placering av den romska flaggan eller andra symboler synligt i publika verksamheter. Det kan även handla om att synliggöra och uppmärksamma romers språk och kultur på ett medvetet sätt, exempelvis ~~genom romska läsambassader eller~~ gemensamt med

målgruppen vid mötesplatser så som öppna förskolor, seniorträffar, vid stadens öppna träffpunkter, samtalsgrupper, studiecirklar med mera.

Fokusområde: Delaktighet och inflytande

I Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna framgår att stadens verksamheter ska erbjuda stockholmare möjlighet till delaktighet och inflytande.

De nationella minoriteterna, inklusive romers, rätt till delaktighet och inflytande är fastställd i flera lagar och förordningar och staden har en skyldighet att ge romer möjlighet till delaktighet och inflytande i frågor som berör dem och så långt som möjligt samråda med romer i sådana frågor.²² Delaktighet och inflytande är även ett bra verktyg för att skapa tillit och förtroende och ger stadens verksamheter en möjlighet att öka sin förståelse för romers situation och inkludera deras kunskap och erfarenheter i sitt utvecklingsarbete.

Stockholms stad har under en längre tid erbjudit romer möjlighet till delaktighet och inflytande genom olika former av samråd. Samråd har genomförts både centralt av kommunstyrelsen och av olika nämnder. Antalet och formerna för samråd har dock varierat över tid och varit svåra att överblicka, både de som riktats till romer såväl som till samtliga nationella minoriteter. I syfte att tydliggöra formerna för samråd på stadsövergripande nivå inrättades i juni 2024 Kommunstyrelsens råd för nationella minoriteters rättigheter. [Två år efter rådets inrättande ska dess funktion utvärderas i en rapport till kommunfullmäktige.](#)²³

I samråd med företrädare för romer har flera utvecklingsbehov kopplat till stadens samråd lyfts. Flera företrädare önskar mer strukturerade upplägg på samråden, bättre möjligheter till inflytande samt samråd med fler av stadens nämnder. Det efterfrågas även återkoppling kring hur samrådsrepresentanternas synpunkter påverkar stadens beslut.

Med **samråd** menar vi i staden ett möte med nationella minoriteter där deltagarna ges möjlighet till inflytande i frågor som berör dem. Samråd sker innan beslut fattas i frågan eller frågorna som samrådet berör. Samrådsdeltagare kan både vara företrädare för civilsamhällesorganisationer och andra personer som identifierar sig som en nationell minoritet. Samråd som är öppna för alla som identifierar sig som en nationell minoritet utan en personlig inbjudan kallas för **öppna samråd**.

²² Se 5§, [Lag \(2009:724\) om nationella minoriteter och minoritetsspråk](#).

²³ För närmare beskrivning av rådets uppdrag och form, se Kfs 2024:10 Instruktion för kommunstyrelsens råd för nationella minoriteters rättigheter.

Delaktighet och inflytande**Mål 1**

Romer har delaktighet och inflytande i frågor som berör dem

Stadens verksamheter säkerställer delaktighet och inflytande genom samråd utifrån stadens Struktur för delaktighet och inflytande för nationella minoriteter, samt utifrån romers behov och önskemål.

Särskilt ansvariga: kommunstyrelsen, arbetsmarknadsnämnden, förskolenämnden, kulturnämnden, socialnämnden, utbildningsnämnden, äldre- och äldreomsorgsnämnden och samtliga stadsdelsnämnder.

Stadens sammanhållna struktur för delaktighet och inflytande för arbetet med de nationella minoriteternas, inklusive romers, delaktighet och inflytande finns att tillgå i handlingsplanen för nationella minoriteter och urfolket samernas rättigheter.

Utöver det som beskrivs i strukturen för delaktighet och inflytande som gäller för samtliga nationella minoriteter, inklusive romer, gäller även följande för romer och romsk inkludering:

Arbetsmarknadsnämnden, förskolenämnden, kulturnämnden, socialnämnden utbildningsnämnden och äldre- och äldreomsorgsnämnden ansvarar för att regelbundet arrangera öppna samråd för att möjliggöra inflytande i stadens arbete med romsk inkludering inom nämndernas respektive sakområden. De öppna samråden kan genomföras i samverkan med flera nämnder, inklusive stadsdelsnämnder. [Det är eftersträvänsvärt att främja ett inkluderande deltagande som omfattar personer i olika åldrar, kön och med skilda bakgrunder.](#) I utformningen av de öppna samråden bör romers önskemål särskilt beaktas.

[Oavsett samrådsform är det vidare viktigt att samråd genomförs på ett transparent sätt. Inför samråd bör syftet med mötet och vilka möjligheter till inflytande som ges beskrivas. I samband med eller efter att ett samråd har genomförts bör återkoppling gällande hur synpunkterna tas vidare ges.](#)

Delaktighet och inflytande**Mål 2**

Verksamheter som möter invånare har god kunskap om romers upplevelser av stadens välfärd och service.

Staden inhämtar systematiskt erfarenheter från individer som nyttjar verksamheter som berör romer och vidtar åtgärder utifrån det.

Särskilt ansvariga: arbetsmarknadsnämnden, kulturnämnden, utbildningsnämnden och samtliga stadsdelsnämnder.

Inhämtning av erfarenheter från romer som nyttjar verksamheter som särskilt berör romer eller romsk inkludering ska ses som ett möjligt komplement till strukturerade samråd och som en del i verksamhetens uppföljningsarbete. Det kan till exempel handla om att inhämta erfarenheter från personer som kommer i kontakt med stadens brobyggare, elever som deltar i modersmålsundervisning i minoritetsspråk eller personer som deltar vid någon av stadens mötesplatser riktade till romer. Inhämtning av erfarenheter kan ske på olika sätt så som genom

- löpande dialog med deltagare,
- enkäter,
- intervjuer eller gruppintervjuer.